

Doğanın Süsleri

Cenk Durmuşkahya
cdkahya@hotmail.com

Sarı Kantaron

Binbirdelik otları, sarı sarı çiçekleriyle yaz mevsiminin ilk günlerinde birçoğumuzun dikkatini çeker. Haziran ayında birçok çiçeğin kurumasını fırsat bilen binbirdelik otları çayırları, yol ve tarla kenarlarını kaplar. Bu güzel çiçekler, yoldan arabayla geçerken, bir patikada yürürken ya da denize giderken belki sizin de dikkatinizi çekmiştir.

Binbirdelik otu ya da bir diğer adıyla sarı kantaron, adını sık sık duyduğumuz bitkilerden biri. Sarı kantaron ismi çiçeklerinin sarı olmasından, binbirdelik otu ismiyse yapraklarında bulunan yağ bezlelerinden geliyor. Eğer bu bitkinin bir parçasını havaya kaldırıp güneşe doğru tutarsanız yapraklarında bulunan yağ damlacıkları nedeniyle yaprakların delikli görünümünü farkedebilirsiniz. Bilimsel olarak Guttiferae (binbirdelikotugiller) ailesinden olan bu bitkinin Latince adı olan "Hypericum", Yunanlı hekim Euryphon'dan geliyor. MÖ 3. yüzyılda yaşayan bu hekimin adına ithafen verilen Yperikon adı, daha sonraları hypericum şekline dönüşüyor.

Binbirdelik otu, batı kültüründe yer alan tıbbi bitkilerin en önemlisi ve en eskisi. Eski Yunan uygarlığından beri yaralar başta olmak üzere, birçok hastalığın tedavisinde kullanılan bu bitki, tıbbi özelliklerinin yanında doğaötesi güçlere de sahip olduğuna inanıldığı için, yüzyıllardan beri popülaritesini yitirmemiş.

Hypericum; binbirdelik otu, sarı kantaron, kano-tu, kılıçotu, koyunkıran, yaraotu ve mayasıl otu olarak da biliniyor. Bu bitkinin dünya genelinde yayılış gösteren yaklaşık 400 türü var. En fazla Avrupa,

Batı Asya, Kuzey Afrika kıtalarında bulunan bu bitki, Kuzey Amerika ve Avustralya'da tarla yabancı otu olarak biliniyor. Ülkemizdeyse Hypericum cinsinin yaklaşık 70 türü yaşıyor. Bu türlerden en çok bilinen ve en geniş yayılış göstereni, 30-80 cm boyunda, tüsüz ve çok yıllık bir otsu bitki *Hypericum perforatum*. Yaprakları karşılıklı ve sapsız. Beş parçalı ve altın sarısı renkli olan çiçekleri haziran ayından eylül ayına kadar çiçek açabiliyor. Çiçeklerin çevresi tüylerle kaplı olan sarı kantaron bitkisinin erkek organları çok sayıda olup üç demet halinde bulunuyor. Genellikle böceklerle tozlaşan bu bitki, böceklerin olmadığı durumlardaysa "apomiktik" olarak, yani kendini klonlayarak çoğalabiliyor. Anadolu'da en yaygın olarak bulunan bu tür, çeşitli halk ilaçlarının yapımında kullanılıyor. Ülkemizde sıkça görü-

lebilecek diğer binbirdelik otlarıysa, büyük çiçekli binbirdelik otu (*Hypericum calycinum*), sarı püren (*Hypericum empetrifolium*), adı sarı kantaron (*Hypericum triquetrifolium*). Tıbbi olarak kullanılan sarı kantaronu diğer türlerden ayıracı bir özellik, sıktığında ortaya kırmızı renkli bir sıvı çıkaran çiçekleri. Bu kırmızı renkli sıvının kana benzetilmesinden dolayı da binbirdelik otu Avrupa'da kutsal bir bitki olarak kabul ediliyor.

Tıbbi özellikleri açısından bu bitkiye bakıldığında binbirdelik otu, bilimsel olarak en ayrıntılı şekilde incelenmiş tür olarak kabul ediliyor. Buna göre Hypericum, bünyesinde tanen, uçucu yağlar, flavon türevleri, hiperisin, karoten, ve C vitamini içeriyor.

İlk iki yüzyılın ünlü hekimlerinden olan Galen ve Dioscorides tarafından terletici, yara iyileştirici ve kadınlarda adet dönemiyle ilgili rahatsızlıkların tedavisinde kullanılmak üzere tavsiye edilen sarı kantaron, 16. yüzyıl hekimisi Paracelsus tarafından ise, çeşitli deri hastalıklarının yanında kalp hastalıklarında, yaraların ve yanıkların iyileştirilmesinde, böbrek ve bağırsak rahatsızlıklarında, sinir hastalıklarında ve hatta deliliğin tedavisinde kullanılmış. Ünlü doğabilimci Plinius'a göre de, şarapla hazırlanmış binbirdelik otu özütü, zehirli hayvan sokmalarında başarılı bir şekilde kullanılıyordu. Günümüzdeyse sarı kantaron bitkisinden elde edilen kantaron yağı mide rahatsızlıklarında, kabızlık giderici olarak ve sinir rahatsızlıklarında, stres tedavisinde, deri hastalıklarında, romatizma ağrılarında, yaraların ve yanıkların tedavisinde kullanılıyor.

İnsanlar için bu kadar yararlı olan sarı kantaron bitkisi bazen hayvanlar için zehirli olabiliyor. Özellikle beyaz tüylü büyükbaş hayvanlarda, koyun, at ve tavşanlar tarafından aşırı tüketildiğinde içinde bulunan hiperisin adı verilen kimyasal bileşik, güneş ışınlarının etkisiyle deride çeşitli tepkimelere neden olarak hayvanların ölümüne neden olabiliyor. Ancak tüyleri koyu renkli hayvanlarda benzer tepkiler görülüyor.